

Vänsterpress om kvinnofrågan i mars 2015

För andra aspekter om kvinnorörelsen och dess historia, se [Kvinnofrågan](#)

MF 7/3 2015

Innehåll

Arbetaren	1
<i>Kvinnor simmar motströms i lönekampen</i>	1
<i>Kvinnor missgynnas i arbetslivet</i>	2
Arbetarmakt	3
<i>8 mars: Kvinnokamp måste innebära kamp mot högerpolitiken!</i>	3
Flamman	4
<i>Kvinnor förlorare i lönekampen</i>	4
Internationalen	6
<i>Arbetarrörelsens glömda kvinnor</i>	6
Offensiv	9
<i>Kvinnokampens historia</i>	9
<i>Vad hände med FI?</i>	17
Proletären	19
<i>Unga arbetarkvinnor trakasseras på jobbet</i>	19
<i>Femtio nyanser av kvinnoförakt – porrindustrins klichéer i romantiskt ljus</i>	20

Arbetaren

Kvinnor simmar motströms i lönekampen

Annie Hellquist

Arbetaren, 6/3 2015

Med myrstege knappar kvinno-lönerna in på männens löner. Förr var upphämtningen mycket snabbare – men stannade av samtidigt som löneskillnaderna i stort började öka. Kvinnor simmar motströms i en utveckling som missgynnar kvinnor.

Klyftorna mellan hög- och låginkomsttagare som ökat sedan 1980-talet har påtalats allt mer de senaste åren.

Den franske ekonomen Thomas Pikettys uppmärksammade sammanställning över de ökande inkomstskillnaderna har fått stort genomslag. Svenska ekonomer har också gjort värdefulla kartläggningar av den svenska inkomstutvecklingen. Men ingenstans finns kön som analyskategori.

När Piketty och hans anhängare spår klassamhällets återkomst – som om det någonsin varit borta – är det ingen som frågar sig vilket klassamhälle. Hur ser detta klassamhälle ut? Vilka grupper vinner och förlorar på den ökande ojämlikheten?

Att skillnaderna mellan svenskfödda och utrikesfödda ökat dramatiskt de senaste 20 åren analyseras inte – att utrikesföddas inkomster låg på 90 procent av de svenskföddas 1991 men 2013 var nere på 75 procent. Vi vet att den skenande ojämlikheten i stor utsträckning kan förklaras av att toppskiktets inkomster har dragit ifrån. Vilka är då toppskiktet?

Av Sveriges 139 miljardärer är färre än 30 kvinnor. Det säger något. Vi vet också att kapitalinkomsternas betydelse har ökat för toppskiktets inkomstökningar. Samt att ränteinkomster och utdelning har blivit en större del av de rikaste 10 procentens inkomster. 2013 var kvinnors andel i kapitalvinsterna i andelar av mäns 72 procent.

Kvinnors andel i procent av männens av räntor och utdelningar var samma år 31 procent. Inkomstslag där kvinnors andel är betydligt lägre än bland löneinkomsterna ökar alltså i betydelse för ojämlikheten.

Vanligtvis tittar man på löneskillnaderna, på inkomsten av arbete, och konstaterar att kvinnor tjänar omkring 87 procent av männens lön.

Tittar vi på nettoinkomsten, den summa man har i handen efter skatteavdrag och bidrag och där kapitalinkomster, räntor samt utdelningar är inräknade, ser vi att kvinnors medelnettoinkomst endast är 78 procent av männens.

Från 1960-talets slut till 1980-talets början minskade löneskillnaderna mellan kvinnor och män dramatiskt. Det berodde delvis på låglönesatsningar och delvis på kvinnors ökade utbildningsnivå och förvärvsarbete. Sedan bromsade det in.

Utvecklingen stannade av och under de senaste 30 åren har löneskillnaderna endast minskat med 3 procentenheter. Inbromsningen sammanträffar i tid med när inkomstskillnaderna åter började öka dramatiskt. Kvinnor började simma motströms i stället för medströms.

Ett problem med att undersöka hur kvinnors och mäns faktiska inkomster har utvecklats är att den offentligt publicerade statistiken inte redovisar detta.

På Statistiska Centralbyrån, SCB, kan vi läsa om förvärvsinkomst och inkomst av tjänst uppdelat på kön. Inte i någon av dessa ingår kapitalinkomster eller räntor och utdelningar. Vill vi ha med dem i ekvationen får vi titta på disponibel inkomst.

Men där redovisas statistiken hushållsvis, vilket döljer ojämlikheten mellan könen. SCB har dessa uppgifter, men de finns inte publicerade utan dem får man i stället begära ut.

Om vi ovanpå detta lägger det faktum att inkomstjämligheten mellan könen är större i länder med stora inkomstskillnader ser vi en utveckling där inkomstglappet mellan kvinnor och män kommer att bli allt svårare att minska.

Om Pikettys tes stämmer – att inkomstklyftorna kommer att fortsätta öka – bådär det illa för kvinnor.

Kvinnor missgynnas i arbetslivet

Annie Hellquist

Arbetaren, 6/3 2015

Kvinnor är överrepresenterade när det gäller sjukfrånvaro för arbetsrelaterade besvär. Ofta lämnar de också arbetslivet i förtid. Att kvinnor har sämre arbetsmiljö än män är en bidragande orsak till kvinnors ohälsa.

Arbetsmiljöverket har under fyra år granskat kvinnors arbetsmiljö i ett projekt med syfte att motverka kvinnors utslagning från arbetsmarknaden.

Orsakerna till kvinnors höga arbetsrelaterade sjukfrånvaro visade sig vara fler och andra än vad man tidigare trott.

Boel Callermo är projektledare för Arbetsmiljöverkets projekt om kvinnors arbetsmiljö. Hon säger att delar av resultatet förvånade.

– Det finns flera nivåer i detta. Dels befinner sig kvinnor och män i viss utsträckning inom olika sektorer och de kvinnodominerade sektorerna har en hög fysisk och psykosocial belastning. Det är känt sedan tidigare, säger Boel Callermo till *Arbetaren*.

– Det vi därefter upptäckte var att även när kvinnor och män arbetar inom samma sektor eller på samma arbetsplatser så har de olika arbetsuppgifter.

Boel Callermo säger att kvinnor i högre grad utför monotona och ensidiga arbetsuppgifter en stor del av arbetsdagen och en stor del av sitt arbetsliv.

– Tar man det ytterligare ett steg och tittar på män och kvinnor som utför precis samma arbetsuppgifter ser vi att arbetsredskap i stor utsträckning är anpassade efter män. Det gör att man får fel grepp i handhållna verktyg och fel arbetsställning, vilket gör att man lättare skadar sig.

Utredningen visar att de genusmönster som råder i samhället – att mannen är norm – går igen även inom arbetslivet.

Kvinnors arbeten värderas lägre och det leder till att deras arbetsmiljörisker inte uppmärksammas och åtgärdas i lika hög grad som mäns.

Den könssegregerade arbetsmarknaden bidrar också, då kvinnodominerade yrken har en högre psykosocial belastning.

En orsak till att kvinnors arbetsmiljörisker uppmärksammas mindre är att de inte är lika tydliga och alarmerande som svåra arbetsolyckor, som oftare drabbar män.

– Det tar längre tid att utveckla belastningsskador och orsakssambanden är mer komplexa i arbetsskador som utvecklas över tid, vilket kvinnors arbetsskador ofta gör. Det bidrar till att skadorna osynliggörs, säger Boel Callermo.

Arbetsmiljöverket gjorde även jämförande inspektioner på tekniska förvaltningen respektive inom hemtjänsten i 59 kommuner, alltså en kvinnodominerad respektive mansdominerad enhet hos samma arbetsköpare.

Resultatet visade att stress och arbetsmängd var högre inom den kvinnodominerade hemtjänsten. Dessutom upplevdes kontrollen över det egna arbetet som lägre.

Förra årets arbetsmiljöundersökning visade också att unga kvinnors arbetsmiljö har försämrats. Arbetsjukdomarna, där kvinnor är överrepresenterade, har tilltagit.

– Den trend vi har sett på senare år är att arbetsjukdomarna ökar, både till följd av psykosociala och fysiska belastningsbesvär. Tidigare har trenden varit sjunkande i många år, men nu ser det ut att ha vänt uppåt igen, säger Boel Callermo.

– Vi ser ett hårt tryck i kvinnodominerade sektorer, vården och skolan. Det är en oroväckande utveckling. Det man kan slå fast är att det finns mycket kvar att göra på området.

Arbetarmakt

8 mars: Kvinnokamp måste innebära kamp mot högerpolitiken!

Arbetarmakts flygblad på Internationella kvinnodagen

Ännu ett år har gått sedan förra årets kvinnodag, men inte mycket har förändrats.

Kvinnor har i allmänhet lägre löner, kvinnodominerade yrken har lägre status, kvinnor är underrepresenterade på alla sorters maktpositioner, kvinnor och tjejer möts ständigt av normer för hur kvinnor ”ska” vara, samtidigt som våldet mot kvinnor, i form av våldtäkter, näthat och näthot, misshandel och – i de mest extrema fallen – mord fortsätter.

Det är viktigt att utmana och förändra folks attityder, att ta strid mot all form av diskriminering och att värna om aborträtten. Men alla dessa frågor är nära sammanvävda med klassamhället, och de försämringar som har drabbat en stor del av kvinnorna beror i hög grad på högerpolitiken.

De största problemen för många kvinnor hänger ihop med att deras yrken är underbetalda, osäkerhet på arbetsmarknaden, att den offentliga servicen blir allt sämre och allt mer utsatt för privat vinstjakt, att stressen och osäkerheten för många grupper av arbetare ökar, svårigheten att få bostad till rimligt pris, att många bostadsområden blir allt mer slitna och nedgångna, utförsäkringar och deportationer, och så vidare.

Ta resurserna där de finns!

Inget av dessa problem, liksom inga andra problem som rör samhällets uppbyggnad, kan åtgärdas utan att högerpolitiken slås tillbaka – inklusive den marknadsanpassade politik som den nuvarande S-MP-regeringen för. Kvinnodominerande yrkens låga löner och status, sämre sjukvård eller skolor som läggs ner mitt i ett läsår på grund av kortsiktiga vinstintressen kommer inte att förändras bara genom allmänna appeller om kvinnors rättigheter.

För att åtgärda detta krävs också resurser. På sikt är det samhälls-ekonomiskt lönsamt att rusta upp den alltmer nedgångna offentliga sektorn och slitna bostadsområden, att höja låga kvinnolöner, kraftigt öka anslagen till kvinnojourer, sänka arbetstiden, ta hand om flyktingar som hotas av deportering, ge sjuka, arbetslösa och sjuka en ersättning de kan leva på, med mera – men på kortare sikt innebär det rejäla kostnader. Inom de vanliga budgetar som riksdagspartierna diskuterar kan några miljarder flyttas hit och dit. Feministiskt initiativs jämställdhetspott för att höja kvinnolönerna beräknas ge 14 miljarder, varav hälften ska tas från arbetsköparna – en låg summa även om man bara jämför med storbankernas vinster för 2014.

Det enda sättet att verkligen finansiera de åtgärder som behövs är att ta resurserna där de finns i överflöd: hos överklassen, storföretag och banker. Vi behöver en betydligt mer radikal vänsterpolitik än den Vänsterpartiet står för. Vi kan inte förlita oss på att direktiv från Medlingsinstitutet eller den ansiktslösa marknaden kommer att lösa något.

Klasskamp och kvinnokamp

Men det här är inget ensidigt förhållande. Det är inte bara så att kvinnokampen – för de allra flesta kvinnor – behöver klasskamp mot högerpolitiken. Klasskampen behöver också kvinnokamp. Sexistiska attityder inom arbetarrörelsen och kvinnors underrepresentation är ett stort hinder för att någon verklig kamp ska komma igång. Detsamma gäller all form av rasism.

Det bästa sättet att fira den internationella socialistiska kvinnodagen är att föra en offensiv, revolutionär kamp för kvinnliga arbetares rättigheter, som en del av vår kamp mot den överklass som trycker ned oss.

- Lika lön för lika arbete – men också rejäla lönelöft för låglönesektorer
- Sex timmars arbetsdag med bibehållen lön
- Slå tillbaka alla hot mot aborträtten
- Rejält upprustad offentlig sektor – helt utan privata vinstintressen
- Återförstatliga det som har blivit privatiserat, återreglera avreglerade marknader
- Bygg billiga hyresrätter – dra tillbaka ombildningarna
- Självförsvarsträning i skolan, kraftigt ökat stöd till kvinno- och tjejjourer
- Ta hot och våld mot kvinnor på allvar – rensa bort sexismen inom rättsväsendet
- Ingen tolerans för sexism, rasism eller angrepp på hbt-personer
- Ge sjuka och arbetslösa en skälig ersättning. Stoppa utförsäkringarna
- Lägg ner RUT. Ökade resurser till hemtjänst åt dem som verkligen behöver den
- Solidaritet med alla papperslösa och flyktingar. Låt dem stanna, ge dem fullständiga medborgerliga rättigheter och integrera dem i kvinno- och klasskampen!
- Inför en kraftig beskattning av förmögenheter och vinster
- Revolutionär kvinno- och klasskamp för socialismen!

Flamman

Kvinnor förlorare i lönekampen

Frida Oskarsson

Flamman, 4/3 2015

Flamman har granskat lönegapet mellan könen. Än i dag tjänar kvinnor tusentals kronor mindre än män varje månad. ”Man blir fruktansvärt trött”, säger servitrisen Elin Eriksson.

Tre och en halv miljoner kronor. Så mycket skiljer det fortfarande i livsinkomst mellan män och kvinnor i Sverige. Sedan början av 1980-talet har kvinnornas löner, som andel av männens, endast ökat med några få procentenheter. Och i dag – i mars 2015 – är lönegapet mellan könen 13,4 procent.

Det innebär att genomsnittskvinnan tjänar 4 500 kronor mindre än genomsnittsmannen varje månad.

LO:s senaste lönerapport pekar åt samma håll. Även mellan mans- och kvinnodominerade arbetaryrken ökar lönegapet. Sedan år 2000 har kvinnliga arbetare fått en genomsnittlig lönehöjning på cirka 7 900 kronor. För männen ligger den siffran på 8 500.

– En verkstadsarbetare och en undersköterska har lika lång yrkesutbildning, men ändå tjänar verkstadsarbetaren 2 800 kronor mer i månaden om båda jobbar heltid, säger Ulrika Lorentzi, jämställdhetspolitisk utredare på fackförbundet Kommunal.

Där anses lönegapet bero på så kallad värdediskriminering. Kommunals ordförande, Annelie Nordström, och avtalssekreteraren Lenita Granlund, förklarade det så här i en debattartikel i

Expressen nyligen: ”Verkstadsarbetaren antas vara en man och tjänar därför mer än undersköterskan som antas vara en kvinna”.

– Det handlar om hur olika yrken värderas. Arbeten som tidigare har varit obetalda, och som nästan alltid har utförts av kvinnor, värderas fortfarande inte för vad de verkligen är värda, säger Ulrika Lorentzi.

Alla män har högre lön

En av dem som har erfarenhet av att jobba inom ett låglöneyrke är 28-åriga Elin Eriksson. Hon är servitris i Stockholm och har varit i restaurangbranschen sedan 16-årsåldern.

– Även i min bransch finns det en löneklyfta mellan män och kvinnor som inte går att förklara bort. Trots att männen varken har högre utbildning, eller längre arbetslivserfarenhet, så är de alltid attraktivare för arbetsgivarna, säger Elin Eriksson.

Är det någonting som du har märkt av personligen?

– Ja, det är klart. Alla män på min arbetsplats har högre lön än mig, och när en ny arbetsledare ska tillsättas slumpar det sig alltid så att det blir en man. Senaste gången det hände trodde vi att en tjej som hade jobbat här i tio år – som vi såg som en inofficiell arbetsledare – skulle få den tjänsten. Men i stället blev det en kille som aldrig hade jobbat här förut.

Hur kändes det?

– Man blir fruktansvärt trött. Vi försökte framföra våra åsikter via fackklubben, men det var ingen som brydde sig.

Regeringens låga ambitioner

För att råda bot på lönegapet mellan kvinnor och män föreslog den rödgröna regeringen flera insatser i sin budget i höstas. Bemanningen i äldreomsorgen skulle öka så att anhöriga – ofta kvinnor – inte skulle tvingas gå ned i tid för att vårda äldre släktingar. Förskolan skulle byggas ut för barnomsorg på obekvämt arbetstid och underhållsstödet för ensamstående föräldrar skulle höjas.

Av detta blev intet eftersom Alliansen, tillsammans med Sverigedemokraterna, röstade ned regeringens budget. Och även om regeringens ambition fortfarande är jämställda löner så kritiserar flera lösningar för att vara överksamma. Det statliga Medlingsinstitutet, som ska verka för en väl fungerande lönebildning, tycks exempelvis inte se undervärderingen av kvinnodominerade jobb som ett problem det behöver lösa.

– Man borde kunna önska sig mer av en regering som kallar sig för feministisk, säger Ulrika Lorentzi på Kommunal.

Hon riktar även kritik mot Delegationen för jämställdhet i arbetslivet som i månadsskiftet maj/juni ska presentera en statlig utredning med förslag på hur könslöneskillnaderna kan minska.

– Delrapporterna som har tagits fram har inte lyft frågan om värdediskriminering utan fokuserar bland annat på hur familjelivet påverkar löneutvecklingen för individen, men det är ett tjänstemannaproblem. För våra medlemmar sitter lönerna fast redan innan – oavsett om man får barn eller inte, säger Ulrika Lorentzi.

Norm som gynnar män

En av delrapporterna, Lönsamt arbete – familjeansvarets fördelning och konsekvenser, är skriven av forskarna Charlotta Magnusson och Magnus Nermo vid Stockholms universitet. De har studerat hur löneskillnaderna ser ut för olika familjetyper och har kommit fram till att lönegapen ser väldigt olika ut beroende på yrkeskvalifikation.

– Jämförs män och kvinnor som har barn i ett förhållande så är könslöneskillnaderna störst i högkvalificerade jobb. Mellan barnlösa ensamstående män och kvinnor är löneskillnaderna

betydligt mindre – och de varierar inte heller mellan hög- och lågkvalificerade jobb, säger Charlotta Magnusson. Med andra ord: Hon håller med Ulrika Lorentzi om att familjelivet inte spelar någon avgörande roll för löneutvecklingen inom lågkvalificerade jobb.

Det finns flera förklaringar till att lönegapet mellan kvinnor och män är svårt att minska. En av dem är den så kallade ”industrinormen” – ett lönebildningssystem som gynnar mansdominerade jobb inom industrin. Kommunal kallar systemet för ett lönelås eftersom kvinnodominerade yrken aldrig får en chans att komma ikapp mansdominerade yrken eftersom alla ska få lika mycket löneökning i procent.

– Många tänker att det är industrin som får samhället att gå runt, men det gäller välfärden också. Lönebildningen får inte bli för politisk, men det måste till en större procentuell löneökning i kvinnodominerade yrken så att de kan komma ikapp de manligt dominerade. Annars kommer vi aldrig att få jämställda löner, säger Ulrika Lorentzi.

Internationalen

Arbetarrörelsens glömda kvinnor

John Andersson & Marco Jamil Espvall

Internationalen 6/3 2015

Den 16 februari 1890 dog Karolina Åkesson, endast 52 år gammal, utsliten och gammal i förtid. Hon var född i Växjö år 1837. Hon födde nio barn, varav några dog i späda ålder.

Det finns inga kända fotografier av henne, endast av hennes ena dotter, Jenny. Ett öde som Karolina Åkesson delade med tusentals andra anonyma proletärer.

Det som gjorde att Karolina Åkessons namn ändå kom att höja sig över arbetarklassens anonyma dimma berodde på att hon i samband med sin död finns omskriven i en känslös artikel, publicerad i Arbetet den 18 februari 1890 av Axel Danielsson, redaktör för den socialdemokratiska tidningen i Malmö:

”Jag minnes från mina första föredrag i Malmö en äldre kvinna, klädd i grå kappa, undanskymd och tillbakadragen, med ett ansikte, som ovillkorligen intresserade. Hon kom regelbundet till varje möte. Jag lade märke till henne därför att hon var den enda kvinnan. Och när jag såg på henne närmare, kände jag mig tilldragen av det allvarliga och forskande uttrycket i hennes skarpa, markerade drag. Vi lärde snart känna varandra, och alltjämt, i glada som dystra stunder, var hon med och blev sedan själen bland de kvinnor, som efter hand ställde sig under vår fana. [...]

Hennes liv var bittrare än någon annans. Sedan flera år kämpade hon ensam sin existenskamp både för sig och sina barn. Hon vann sitt usla bröd som städerska, helt simpelt som tjänande ’syster’ åt överklassen. Och trots allt det förödmjukande i denna ställning bar hon sitt huvud högt, med en stolthet, som ofta gjorde henne otillgänglig för dem som ej kände henne. Hon bar inom sig proletärens hat, men också känslan av det värdiga och upphöjda i hans sak. Därför var hon också uppskattad och avhållen av alla, som stodo den revolutionära socialismen nära.”

Strax innan sin död hade Karolina Åkesson avskedats ifrån sitt arbete, av politiska skäl, som städerska på högertidningen Skånska Aftonbladet. I samma veva hade hennes svärson, den socialistiske agitatorn Wilhelm Åhlund, avskedats ifrån sitt arbete: även det av politiska skäl.

Karolina Åkesson var ingen propagandist, agitator, administratör eller organisatör. Ändå kom hon att spela en central roll i den unga arbetarrörelsen i Malmö. Som Danielsson framhöll, så var hon den första kvinnan som anslöt sig och inspirerade fler kvinnor att komma med. Hon var också mycket äldre än den grupp unga män som partiet i övrigt var organiserat kring; vid hennes död var Axel Danielsson endast 26 år gammal. Och hon hade levt ett hårt liv, hårdare än vad många av dem kunde föreställa sig.

Men hon ”fanns med” när något hände. Hon fanns med när Axel Danielsson ställdes inför domstol av politiska skäl. Hon fanns med och gav honom blommor när han släpptes ur fängelset. Hon var en politisk kompass för den unga arbetarrörelsen, en indikator på att deras sak var rätt.

Karolina Åkesson dog söndagen den 16 februari och skulle begravas söndagen därpå. Av okänd anledning flyttades begravningen till onsdagen den 19 februari, dagen efter att Danielssons minnesord publicerats i Arbetet; det är lätt att misstänka att det skedde av politiska skäl!

Detta var alltså långt innan sociala medier och ”gilla”-knappar på Facebook. Istället hade cirkulär gått ut på morgonen till Malmös olika fabriker och verkstäder, varefter det spreds muntligen att begravningen skulle ske i fackelsken.

Halv åtta på kvällen följde människomassan Karolina Åkessons begravningståg längs Norregatan. Enligt uppgift ska 6000 personer ha slutit upp. Man ska då ha i minnet att Malmö enligt 1890 års folkräkning hade en befolkning på 48 504 personer – alltså skulle en åttondel av Malmös befolkning ha deltagit i begravningen!

Vid begravningen höll Axel Danielsson tal:

”Alla som gått med under våra fanor kände Karolina Åkesson. Bland dem var hon städse främst, när det gällde en uppoffring av kraft eller av sista skärven för att bära våra läror ut till det arbetande folket. Därav kommer det sig, att den grova tjänstekvinnan, då hon nu gör sin sista färd genom den stilla kvällen, åtföljes av en eskort så ståtlig, att en kung skulle lägga upp allt sitt guld för att få den.”

Han avslutade talet kraftfullt:

”Men vi, medborgare, som tillhöra samma falang, där den döda var med, vi kunna utan fruktan närma oss graven och se döden i ansiktet. Döden är dock proletariatets verkliga vän och befriare. Och en dag skola vi samlas kring en annan grav, en jättelik grav, som skall uppsluka det samhälle den döda hatade så djupt.

Sov i ro, Karolina Åkesson! Tag mot vår sista hälsning och vår tack för allt vad du gjort! Sov i ro! Din ande skall alltid leva ibland oss.”

Axel Danielsson skulle senare även tjäna som borgerlig vigselförrättare för Karolinas dotter Jenny Åkesson när hon gifte sig med Wilhelm Åhlund.

1898 fick Jenny och Wilhelm en son som gavs det imponerande namnet Platus Aristotelus Prins af Marat Ravokol Pallas Kassarino Angeolilo Lusefer Åkesson.

Den lille gossen Pilatus (Platus) döptes inte eftersom föräldrarna var övertygade ateister. Däremot var de tvungna att namnge och registrera sonen i kyrkoboken i Lunds domkyrkoförsamling. Antagligen hade Jenny och Wilhelm det väldigt roligt när de valde namnen:

Det första namnet, Plautus, är troligen en hyllning till Pontius Pilatus som var den som beslutade om Jesu korsfästelse. Föräldrarna var inte bara socialister, utan också nihilister och därmed ateister.

Det andra namnet, Aristotelus, syftar på filosofen Aristoteles.

Det tredje namnet, Prins af Marat: Jean-Paul Marat tillhörde den yttersta vänstern under franska revolutionen och blev känd som en förespråkare av användandet av terror i den revolutionära kampen. ”Marat” var också Axel Danielssons alias i tidningen Arbetet. Danielsson var ju mannen som ”vigde” Pilatus föräldrar icke kyrkligt. Något han knappast rent juridiskt hade möjlighet till men det var nog inte något som bekymrade någon av dem.

Det fjärde namnet, Ravokol (Ravachol), var efter en fransk anarkist som halshöggs 1892.

Det femte namnet, Pallas, kommer från den spanska anarkisten Paulino Pallás som avrättades 1893 efter ett misslyckat bombattentat mot en spansk officer som missade målet, men dödade två förbipasserande.

Det sjätte namnet, Kassarino, är höljt i dunkel. Det finns en Antonio Cassarino som översatte Platons Staten till Italienska på 1400-talet, men det verkar lite väl långsökt.

Det sjunde namnet, Angeolilo, kommer från den italienska anarkisten Michele Angiolillo som avrättades 1897 efter att ha mördat Spaniens premiärminister samma år.

Det åttonde namnet, Lucefer, syftar såklart på fan själv: Lucifer. Det fanns vid den här tiden också en anarkistisk tidning i USA som hette just Lucifer.

Som ni ser är stavningen på pojkens namn kreativ. Kanske var kyrkskrivaren vid Lunds domkyrkoförsamling mindre bildad än paret Åkesson/Åhlund och skrev ner de obegripliga namnen så gott han hörde. Sveriges första egentliga namnlag kom först 1901. Innan dess

kunde man i stort sett namnge sitt barn som man ville. I dagens namnlag står det att man inte får ge barn namn som kan väcka anstöt eller kan antas leda till obehag.

Trots sina storartade namn blev Pilatus tyvärr inte mer än fem år gammal, och dog den 18 september 1903. Mamma Jenny fick dock ett långt liv, och dog i Lund 1941.

Så här 125 år efter Karolina Åkessons död är det kapitalistiska klassamhället intakt, om än med humanistisk polityr. Karolina Åkesson, den första kvinnan som anslöt sig till Malmös arbetarrörelse och som fick stadens arbetade befolkningen att gå man ur huse, sent på kvällen och mitt i vintern, för att ta ett sista farväl av henne, hon verkar däremot ha fullständigt utplånats ur historien.

”Sociala framsteg och förändringar under en historisk period sker i proportion till de framsteg kvinnor gör mot friheten, medan socialt förfall sker som ett resultat av inskränkningar av friheten för kvinnor.” Detta fastslog den utopiska socialisten Charles Fourier år 1808. Under de följande 200 åren har detta varit en grundpelare inom socialistisk teori och ideologi.

Är det inte dags att lyfta fram såväl Karolina Åkesson som dagens kvinnliga proletärer, de som tvingas att vara anonyma och osynliga ”tjänande systrar” åt överklassen?.

Offensiv

Kvinnokampens historia

Elin Gauffin

Offensiv 4/3 2015

Den ryska revolutionen år 1917 startades genom att kvinnor gick ut i på gator och torg på den internationella kvinnodagen efter att textilarbeterskornas fabrik lades ned i Viborgsdistriktet. Då som nu är det kvinnor som går i spetsen i kampen för rättvisa

Det breda feministiska uppvaknandet står och vacklar. Vilken är vägen framåt? En enkel röst på Feministiskt Initiativ har inte räckt. En titt på kvinnokampen historiskt

från den första vågens kvinnorörelse vid 1800-talets övergång till 1900-tal kan vara till hjälp. Denna artikel är en kortare version av en tidigare artikel som publicerades i skriften *Marxism och feminism. Offensiv* följer upp med rösträttskampen och personporträtt på socialistiska pionjärer.

”Det finns inga eviga kvinnliga naturliga uppgifter”, slog Clara Zetkin fast i artikeln ”Arbeterskorna och nutidens kvinnofråga” från år 1905 (en av de få som finns på svenska). Detta efter att själv ha upplevt hur en framväxande kapitalistisk industri omkullkastade gamla ordningar och omskakade förhållandena och förutsättningarna mellan könen. Hon såg en omvandling från tiden då mannen ha-de stått för den förvärvande verksamheten medan kvinnan stått för den bevarande, sysslor som hade tillhört familjen.

I bondesamhällena fanns ingen ”kvinnofråga”, menade Zetkin. Det är först med maskinens uppträdande som tanken på kvinnans frigörelse hade fötts. Allt eftersom den moderna industrin utvecklades och mekaniserade tillverkningsprocessen tvingades kvinnan lämna den gamla tillverkningen i hemmet och flytta sin verksamhet till samhället utanför.

Mannens lön räckte inte längre till för att försörja familjen. För det krävdes även kvinnornas lönearbete. Därmed öppnades dörren för kvinnor att leva oberoende av en man. ”Kvinnan fick först därigenom möjlighet till ett fullt självständigt liv”. Själv ägnade Zetkin sitt liv åt att greppa denna möjlighet till att organisera kamp som kunde ingripa i den historiska utvecklingen.

En vanlig uppfattning idag är att det var liberalerna som stod för vad som brukar kallas den första vågens kvinnorörelse, kring förra sekelskiftet. Historien visar, tvärtemot denna bild, på begränsningarna i liberalismen. De såg inte, eller ville inte veta av, drivkrafterna bakom förändringen. Utan arbetarklassens metoder med masskamp, facklig organisering och revolutionära perspektiv hade kvinnans juridiska rättigheter fortfarande svävat som visioner i det blå.

Ett marxistiskt synsätt innebär att de materiella omständigheterna är det som lägger grunden för överbyggnaden. Därför börjar vi med att titta på kvinnans arbete. Kvinnans arbetsuppgifter, hennes roll, är beroende av samhällsförhållandena vilka i sin tur beror på produktionsförhållandena. Forskaren Ulla Wikander visar i boken *Kvinnoarbete i Europa 1789 – 1950* hur genus för ett visst arbete förändras. Till exempel var mjölkandet av kor först kvinnors arbete, men efter mjölkmaskinernas införande blev det männens arbete.

Vid varje teknikförbättring omdefinieras genusstatusen. De bättre jobben har generellt sett gått till männen, medan kvinnorna blev reservarbetskraften och fick ta de flexibla, tillfälliga och lägst avlönade jobben.

Kvinnor hade tidigare jobbat i gruvor, men förbjöds i Sverige att jobba under jord år 1870. Större och färre jordbruk gav massfattigdom på landsbygden och påskyndade en inflyttning till städerna. De flesta gifta kvinnor jobbade med tillverkning i hemmen.

Under 1800-talets andra hälft började kvinnor att jobba i byggindustrin, bland annat som smäckor och som spånkärningar på sågverk. År 1882 var en fjärdedel av kvinnorna i Tyskland anställda utanför hemmet. Mellan år 1882 och 1895 hade kvinnor i förvärvsarbete ökat med 18,7 procent (15,8 för männen), mellan år 1895 och 1907 med 44,4 procent (19,3 för männen).

Det vanligaste yrket för kvinnor påminde om livegenskapen i det gamla bondesamhället, nämligen pigarbetet. Som anställd i någon annans hem var arbetstiden dygnslång. Den stora efterfrågan på pigor avspeglade också den parallella utvecklingen i samhällets topp – det nya familjeidealet.

Kapitalismen hade krävt en omvandling av familjen från feodalismens storfamilj där kvinnan intog en produktiv, aktiv plats, till en liten borgerlig kärnfamilj som tjänade som kapitalförvaltare åt den nya fabrikanten. Hans hustru fick status genom att inte arbeta. Som en tingest placerades hon i hemmet där det enda tidsfördrivet var att inskaffa sig fler tingestar genom den nya kapitalistiska verksamheten; kvinnlig lyxkonsumtion. Ämnet behandlas bland annat av Nina Björk i Sirenernas sång och i Henrik Ibsens dramer.

Ibsens pjäs Ett dockhem handlar om den borgerliga kvinnan, Nora, som spränger hemmets bojor. När författarinnan Aurore Dupin bröt sig loss i verkligheten var det endast möjligt genom diktens hjälp. Hon skrev och uppträdde som pseudonymen George Sand.

Ideologiskt hade romantikens Rousseau bäddat sängen genom sin jämställdhetstanke där alla är jämlika utom kvinnan som är annorlunda. ”Kvinnan är natur, mannen kultur”. Mary Wollstonecraft stred mot Rousseaus idéer. Upprörd över att kvinnorna inte fick rösträtt under franska revolutionen skrev hon i Till försvar för kvinnans rättigheter år 1792 att könsrollerna är socialt skapade.

Under deras unga år, innan någon större kvinnokamp hade ägt rum, var kvinnors frigörelse ingen huvudfråga för Karl Marx och Friedrich Engels, men ett exempel på deras syn är från år 1850 då de besvarar en viss herr Daumer som ville upphöja kvinnan och naturen till en sorts religion: ”Han försöker trösta kvinnorna för deras sociala olycka genom att göra dem till föremål för en ordkult som är lika tom som den försöker vara mystisk. På så sätt försöker han lugna dem inför det faktum att äktenskapet sätter stopp för deras talanger genom att de får ta hand om barnen.”

Några årtionden senare tvingades socialisten August Bebel i sitt omfattande verk Kvinnan och socialismen att ägna ett helt kapitel åt att besvara de liknande ”vetenskapliga” rönen om kvinnlig och manlig hjärnstorlek. ”Intelligens och hjärnvikt äro två av varandra absolut oberoende storheter”, skrev han bland annat. Att det är större skillnader mellan könets kroppar och psyken i moderna samhällen än i urtida beror på ”mannens härskeställning under årtusenden”, som har satt sina spår. Men just för att bevara och exploatera denna skillnad uppfann den borgerliga ideologin en vetenskap som skulle legitimera det manliga könets överordning över det kvinnliga.

En filosof som tjänade dessa intressen var uppenbarligen Schopenhauer: ”Kvinnan förblir under hela sitt liv ett stort barn, ett slags mellanting mellan barn och man, vilken senare är den egentliga människan.” Med dagens öron låter det extremt, men betänk att kvinnor då de gifte sig enligt lagen blev omyndiga, det vill säga ett sorts barn, vilket gjorde att det var en helt legitim idé. Än idag härskar synen att det är mannen som är normen inom både vetenskapen och kulturen.

För arbetarkvinnorna var det nya samhället en total paradox. Enligt vetenskapen kunde hon inte arbeta för att hon som kvinna ansågs vara för svag, men hon arbetade ju. Det vill säga att hennes arbete var osynliggjort. Detta öppnade upp för kapitalisterna att betala låga löner eftersom kvinnors arbete hade status som någon sorts sidosyssla. Kvinnor kunde få hälften av och till och med ner till 30 procent av männens löner. Något ”extra”-jobb var det sannerligen inte fråga om, då arbetsdagen för arbeterskor i Sverige var 16 timmar lång.

I själva verket stod kvinnorna ofta för de tyngsta jobben. Ölbryggandet hade varit kvinnornas uppgift på de stora gårdarna. Ny teknik, storskalighet, nya ägandeförhållanden med mera gjorde att kontrollen övergick till männen. Kvinnorna sattes längst ner i tillverkningsprocessen för att tvätta de gamla flaskorna och fylla dem. Det var tungt och kallt i källarlocalerna med en arbetstid på 18-20 timmar om dagen.

Lärare och lärarinnor hade tidigare arbetat tillsammans fackligt och hade i princip samma lön. När andelen kvinnor började öka med upp till 40 procent började männen känna sig hotade.

En folkskolelärare som också var utbildningsminister, Fritjov Berg, menade att ”lärare och lärarinnor presterar måhända lika mycket arbete och säkerligen lika värdefullt arbete, men de presterar helt visst icke samma slags arbete”.

År 1906 beslöt sig den svenska riksdagen för att manliga och kvinnliga lärare skulle ha olika löner. Kvinnorna bröt sig då ur och bildade en egen fackförening.

”Kapitalismen producerar sina egna dödgrävare”, som Kommunistiska Manifestet från år 1848 slår fast.

Kapitalismen är inte bara förtryck utan innehåller i sig en ständigt pågående kamp mellan kapitalister och arbetare. Klasskampen bryter återkommande ut i öppna motsättningar. Revolutionerna åren 1789, 1830 och 1848 var borgerliga till sin karaktär. Det handlade fortfarande om det borgerliga samhällets frigörande från det gamla feodala samhället, men i varje revolution uppdagades snabbt avgrundsgapet mellan borgare och arbetare.

Det var arbetarna som drev revolutionerna framåt, medan borgarna slöt upp bakom adeln när det verkligen gällde. Viktigt för framtiden är att lägga märke till att även kvinnorna spelade en avgörande roll och att kvinnoklubbar skapades i varje revolution.

Under revolutionerna i Europa år 1848 bildades fackföreningar för kvinnor och barnstugor för barnomsorg sattes upp. En av de tidiga socialisterna, Charles Fourier, såg kvinnans placering i samhällets vägskalet och förklarade år 1808 att ett samhälle inte kan utvecklas utan kvinnors rättigheter. Ett samhälles utvecklingsstadium mäts i kvinnans ställning. Karl Marx citerade gärna Fourier på denna punkt. Till skillnad från Fourier och andra ”idealister” såg också Marx och Engels vägen till ett nytt socialistiskt samhälle.

Flora Tristan skrev L’Union ouvrière redan några år innan Kommunistiska Manifestet publicerades där hon argumenterade för en internationell arbetarorganisering, men eftersom hon dog år 1844 fick hon inte vara med om den första internationalen som grundades år 1864. Inom denna internationella sammanslutning av arbetarpartier var Marx och Engels bland de som starkast uppmanade kvinnor till att ansluta sig.

Pariskommunen år 1871 var första gången som arbetare tog makten. Kommunen överlevde bara i 72 dagar, vilket innebar att många av besluten knappt hann verkställas.

Folke Isaksson berättar i sin skildring av Pariskommunen att kvinnor ofta gick upp och talade på kommunens massmöten. En av dem, som har blivit känd för eftervärlden, var Louise Michel. Hon stred extra mycket i kvinnofrågor och var en av de kvinnor som även deltog i det väpnade försvaret. Hon var anarkist och hade vid ett tillfälle en plan på att få slut på enväldet genom att åka till Versailles och helt enkelt mörda Frankrikes härskare Adolphe Thiers, något som inte verkställdes.

Tillsammans med Elisabeth Dmitrieva (som under denna tid brevväxlade med Marx i London) drev hon L’Union des femmes pour la défense de Paris et les soins aux blessés (ungefär Kvinnornas fackförening till försvar av Paris och de sårade). Det var första internationalens kvinnosektion med tretusen medlemmar. Mellan den 11 april och den 14 maj år 1871 hade sektionen tjugofyra möten.

Kommunen beslutade bland annat om lika lön för kvinnliga och manliga lärare, ett daghemsprogram och änkepension. Kommunen var första gången i historien arbetarna höll makten och kan än idag studeras som exempel på arbetarkontrollerad demokrati fri från korruption och byråkrati.

Varje revolution följdes av kontrarevolutioner som slog extra hårt mot kvinnorna, vilket dels visar vilket hot de ansågs utgöra och dels vilken roll en framväxande borgerlig stat spelar i att befästa förtryck. Om vi backar till den stora borgerliga revolutionen i Frankrike som startade år 1789 ser vi hur rätten till skilsmässa infördes i Frankrike år 1792 men sedan avskaffades år 1803.

Året därpå kom le Code civil, lagboken, som idag är över 200 år gammal och firas av den borgerliga statens försvarare eftersom den utgör dess rättesnöre.

Kvinnan var i lagen underställd mannen. Det blev förbjudet för en kvinna med ett barn fött utanför äktenskapet att leta upp fadern, kräva honom på underhåll eller ens yttra hans namn i sammanhanget fader. Fadernskapet till alla barn födda av gifta kvinnor tillskrevs automatiskt hennes man. Kärnfamiljens upphöjande, järngrepp och avskiljande vaktades genom denna lag i hundra år framåt. Inom familjen skulle arvet av den privata egendomen stanna.

Sverige hade kring år 1800 en liknande lag. I de flesta europeiska länder straffades äktenskapsbrott hårdare för kvinnor än för män, vilket ytterligare var ett utfall av synen om att kvinnor är syndiga och ansvariga för att locka männen med sin sexualitet. I Spanien förbjöds kvinnor år 1835 att röra sig fritt och sammanstråla på gatorna. År 1850 blev det förbjudet för kvinnor att delta i demonstrationer eller politiska partier i Tyskland.

Kontroll av kvinnors rörelsefrihet och sexualitet har sedan klassamhällets uppkomst gått hand i hand. Genom den så kallade reglementeringen (som spreds över Europa efter fransk modell) för att bekämpa könssjukdomar (riktade sig enbart mot prostituerade kvinnor och inte mot män som köpte sex) slog staten till och tog in kvinnor för förödmjukande läkarkontroller. Lagar mot prostitution (i Sverige lösdrivarlagen från åren 1885-1959) användes mot kvinnor generellt. Kvinnor kunde bli häktade för att ha vistats utomhus vid olämplig tidpunkt. På så sätt beskars kvinnans rörelsefrihet genom en statligt sanktionerad smutskastning/misstänkliggörande av kvinnor.

Enligt Ulla Wikander hårdnade lagarna för kontroll av kvinnor under seklets gång vilket visar hur kapitalismen befäste sig som system och att dess genusordning tog form, fram till dess att den nyuppstigna kvinno- och arbetarrörelsen lyckades ta spjörn och göra motstånd mot slutet av seklet.

Inom vissa delar av feminismen idag finns en kritik av marxismen som går ut på att marxister inte har sett till arbetarmännens förtryck av arbetarkvinnor inom familjen, inte haft en analys av genusordningen utan bara det materiella lönearbetet och inte har sett till medelklasskvinnornas frågor. Den falska bilden är en schematisk och historielös framställning. Extra allvarligt är att den raderar bort den kamp som arbetarkvinnor stod för, mot kapitalistiska utsugare och även mot vissa fördomsfulla högervidna manliga kamrater.

Årtiondena kring förra sekelskiftet var stormiga och omvälvande, med böljande strider där en nyfödd (marxistiskt influerad) socialdemokrati i Europa formerade sig och organiserade sig mot hårdnande kapitalistiska stater som tvingades till eftergifter. Samtidigt pågick processen av förborgerligande av arbetarledens övre skikt som stegvis sögs upp av samma borgerliga stat som medvetet försökte så split mellan könen. Det finns mycket viktiga lärdomar att dra av denna tid.

Marx och Engels kämpade mot de ”socialister” inom den första internationalen som var motståndare mot kvinnors medlemskap i socialdemokratiska partier och fackföreningar. Till exempel var anarkisten Pierre-Joseph Proudhon emot att kvinnor lönearbetade. Han varnade för det ”horvælde” som kvinnors utträde i arbets- och samhällslivet skulle leda till i boken *La pornocratie ou les femmes dans les temps modernes*.

På det tyska socialdemokratiska partiets kongress i Gotha år 1875 röstade ickemarxister anförda av Ferdinand Lassalle ner en motion från marxisterna om att partiet skulle förespråka lika rättigheter för kvinnor och män.

August Bebel, ledare in-om den tyska socialdemokratin, skrev år 1909 i ett nytt förord till den omfattande boken *Kvinnan och socialismen* att "Kvinnorörelsen – den borgerliga såväl som den proletära – har under de trettio år, som förflutit sedan första upplagan av min bok utkom, nått stora resultat. Det torde knappt finnas en enda annan rörelse som på så kort tid vunnit så stora framgångar. Erkännandet av kvinnans politiska och medborgerliga jämlikhet, tillåtelse för kvinnorna att delta i de akademiska studierna och att inträda i förr för dem förbjudna yrken ha gjort stora framsteg." Det var alltså trettio år efter att boken kom ut för första gången och det var den femtionde upplagan han skrev förordet till.

Kvinnan och socialismen var den mest populära boken i den framväxande socialdemokratin under denna tid och spelade en viktig roll i den pågående kvinnokampen. Boken innehåller en svidande kritik mot familjen och männens "tyranni" mot kvinnor. Något senare, år 1884, kom Friedrich Engels med boken *Familjens, privategendomens och statens ursprung* där han skrev "I familjen är han borgaren, hustrun representerar proletariatet", vilket kom att upprepas som ett av slagorden för den tyska socialistiska kvinnorörelsen. Bebel appellerar till männen att höja sin medvetenhet och till kvinnorna att agera. "Kvinnorna får lika litet vänta att männen skola komma till hjälp som arbetarna vänta på borgarklassens hjälp."

En del skrivelser talar om könets "naturliga roll", vilket var en utbredd uppfattning i den samtida vetenskapen, men det som sätter tonen är att könsförtrycket är socialt skapat. "Kvinnorna just är, vad mannen som hennes herre gjort henne till." En förändring är således möjlig och för det behövs en grundläggande omvälvning som avskaffar såväl löneslaveriet som könsslaveriet, vilket är "innerligt" förbundet med egendomsförhållandena.

Den person som genom sin verksamhet mer än någon annan satte ett ramverk för kvinnokampen är den tyska socialisten Clara Zetkin. Det är inte främst i skriftlig form som idéerna fortfarande lyser klart med sitt tydliga budskap, utan det är hennes outtröttliga agitation och organisering.

Clara Zetkin lanserade den internationella kvinnodagen år 1910, vilken än idag samlar miljoner feminister i handling. År 1917 startade den ryska revolutionen genom att kvinnor gick ut i strejk på denna dag. Hennes organisering av arbetarkvinnor sträckte sig över nationsgränserna. I Tyskland nådde hennes tidning *Die Gleichheit* en upplaga på över 100 000 exemplar. Hon talade för socialdemokratin i olika länder, deltog på internationella kongresser där hon talade i kvinnofrågan och tog själv initiativ till internationella kvinnokongresser.

Denna Zetkins huvuduppgift, att förespråka organisering av arbetarkvinnan, var inte alls självklar. Det samhällseliga idealet osynliggjorde kvinnornas arbete och i den borgerliga statens lagar förbjöds organisering. Fabrikanterna var beredda att slå ned försöken till organisering i blod. Den borgerliga kvinnorörelsens verksamhet bland arbetarkvinnor hade karaktären av välgörenhet, samtidigt som de motsatte sig krav som skulle innebära en social förändring för arbetarna. Och till sist fanns det ett motstånd bland de egna leden mot arbetarkvinnors utträde på arbetsmarknaden. Den tyska termen "Schmutz" (smuts) syftade på kvinnorna som lönedumpare och illojala konkurrenter till de manliga arbetarna.

Det främsta budskapet i agitationen bland arbetarkvinnor över hela kontinenten var att vinna dem till socialismens idéer. Det har sagts om marxisterna, som Clara Zetkin, att denna agitation inte skulle ha varit för kvinnornas skull utan för stöd till partiet, som hävstång för att uppnå socialismen. Ett begränsat feministiskt synsätt missförstår marxismen eftersom denna feminism skär ut och isolerar frågan om kvinnoförtrycket och könsmaktsordningen. När marxister, då som nu, argumenterar för en socialistisk samhällsomvandling är det av

övertygelse om att en sådan är nödvändig för att frigöra kvinnor. Könnsstrukturerna är så fundamentala för klassamhället att det skulle vara omöjligt att tänka sig deras avskaffande utan att det nuvarande, kapitalistiska, samhället föll samman.

När Clara Zetkin sade ”bara i förening med arbetarkvinnan kommer socialismen att segra” (tal vid partikongressen år 1896) var det riktat till partikamraterna för att betona vikten av ”kvinnofrågan”. Hon förklarade att socialister visserligen stödjer de borgerliga kvinnornas krav på rättvisa, men måste verka för att arbetarkvinnor ska organisera sig självständigt utefter klasslinjen. Samma hållning hade Engels, att socialdemokratin inte ska gå samman i den borgerliga kvinnorörelsen utan måste på allvar anta uppgiften att skapa en socialistisk kvinnorörelse med självständiga organisationer. Detta hindrade honom inte från att exempelvis lära sig norska bara för att kunna läsa Ibsen på originalspråket. Eleanor Marx, dotter till Karl Marx, var för övrigt en av de första översättarna av Ibsen till engelska.

På andra internationalens grundningskongress slogs Zetkin återigen för en marxistisk syn på den kvinnliga arbetskraften: ”Det är inte det kvinnliga arbetet som sådant i konkurrens med den manliga arbetskraften som håller lönerna nere utan utsugning av den kvinnliga arbetskraften från kapitalisternas sida”. Emedan grundningskongressen antog kraven på kvinnors rättigheter avslogs Zetkins motion för kvinnors organisering i speciella organ inom partiet. På de tyska Socialdemokraternas kongress i Erfurt år 1891 gick skrivningen om stöd till kvinnors krav på rättigheter igenom.

Först under 1900-talet växte kvinnornas antal i parti och fackföreningar till sig, men mot bakgrund av att det år 1912 fortfarande bara var 8,8 procent av de lönearbetande kvinnorna i Tyskland som var organiserade klarnar bilden om varför de socialistiska agitatorerna underströk den fackliga organiseringen bland arbeterskor.

Det socialdemokratiska arbetarpartiet i Sverige grundades år 1889. 69 delegater deltog varav 52 var fackliga representanter. Blott en var kvinna, Alina Jägerstedt. Hon lade fram en motion om kvinnors organisering vilken inte antogs. Istället antogs skrivningen att ”Kongressen uppmanar varje proletariats kvinna att icke stå likgiltig utan med all kraft och energi deltaga i striden och ställa sig solidarisk med mannen”, det vill säga att kvinnan här ses som något sorts bihang. På grund av denna inställning tvingades arbetarkvinnornas organisering i Sverige som i många andra länder ta en omväg.

År 1879 bröt den första riktiga konfrontationen mellan arbetarklass och kapitalistklass ut i och med Sundsvallsstrejken. Nederlaget gav en insikt om att arbetare måste organisera sig. Den första strejken bland kvinnliga arbetare stod tändsticksarbeterskorna i Jönköping för år 1881. Under hela 1890-talet pågick flera strejker bland textilarbeterskor. ”Strejker bland kvinnor under slutet av 1800-talet visar på en orubblig kampvilja där man inte gav sig förrän man fått igenom sina krav”, skriver Eva Schmitz i boken *Kvinnor kamrater*, kvinnans roll i arbetarrörelsens uppbyggnad till slutet av 1930-talet. Dessa strejker genomfördes utan existensen av fackföreningar. Efter strejkerna bildades fackföreningar som blev kortvariga på grund av den dåliga uppslutningen.

Många av strejkerna stred för rätten att få organisera sig på arbetsplatsen och få fackföreningen erkänd. Kvinnorna strejkade också mot sexuella trakasserier.

Eftersom kvinnorna inte välkomnades i de manliga fackföreningarna bildades egna fackföreningar för kvinnor. Först var arbetarföreningen i Lund år 1886 för kvinnliga handsöksömmerskor.

Både kvinnor och män var medlemmar i bryggeriförbundet men de hade olika avtal. Först var majoriteten av kvinnorna emot att bilda ett eget fack, men eftersom fackföreningen inte brydde sig om deras löner bildades avdelning 15, enbart för kvinnor, år 1901 på initiativ av

Anna Johansson-Wisborg. Stockholms allmänna kvinnoklubb startade 1892. Den utlösande faktorn var gruvstrejken i Norberg under åren 1891-1892. Kvinnorna i Norberg hade stått för en betydande del av det starka solidaritetsarbetet på orten och runt om i landet (där man bland annat hade haft en ”kommunistisk matordning”), men inte minst kvinnorna och barnen led hårt av nederlaget vilket i sin tur gav arbetarrörelsen revanschlust.

Initiativet kom dels från kvinnor i fackföreningsrörelsen, som tobaksarbeterskan Amanda Lock och tvätteriarbeterskan Anna Söderberg, och dels från intellektuella kvinnor, som Amanda Horney, Emilie Rathou och Kata Dalström. Syftet var att verka för arbetarkvinnornas organisering i fackföreningar samt att sprida medvetenheten om behovet av klasskamp och frigörelse. Klubbens medlemmar gick till arbetsplatserna för att propagera och lyckades organisera byggnadsarbeterskor, hantlangerskor, tvätterskor med flera.

Den fackliga organiseringen i Sverige var fortfarande låg. År 1900 var 2,5 procent av de kvinnliga industriarbetarna organiserade jämfört med 19 procent av de manliga. År 1908 var 25 procent av de kvinnliga textilarbetarna fackligt anslutna mot 64 procent av männen. Bäst organiserade var tobaksarbeterskorna. Det berodde på att män och kvinnor på tobaksfabrikerna jobbade sida vid sida med samma lön.

År 1902 omorganiserades Stockholms allmänna kvinnoklubb till Kvinnornas fackförbund. I styrelsen ingick Anna Sterkey, Anna Johansson-Wisborg och Gertrud Månsson. År 1904 gav förbundet ut det första numret av tidningen Morgonbris. Kvinnornas fackförbund varade i sex år. År 1906 organiserade det 1 037 kvinnor, varav de flesta var sömmerskor, i 32 avdelningar, även utanför Stockholm.

År 1900 förvärvsarbetade 19 procent av den arbetsföra kvinnliga befolkningen. På grund av lönediskrimineringen var kravet på ”lika lön för lika arbete” väsentligt, men arbetarrörelsens ledning visade passivt motstånd till att driva detta krav. Från början var det endast Tobaksförbundet som drev det.

År 1909 tog Bryggeri avdelning 15 upp frågan i en motion och fick svar av LO-kongressen att de höll med i princip, men att LO inte kunde ålägga för avdelningar och förbund villkoren i blivande avtal. Samma svar fick Bryggeri avdelning 15 år 1917. Sedan kom inte frågan upp igen förrän år 1940 då LO tillsatte en särskild kommitté.

Kvinnornas fackförbunds motion för agitation bland kvinnorna vann inte heller gehör på LO:s kongress. I efterhand började dock Svenska skrädderiförbundet ändå att rekrytera kvinnor. Då uppstod en konkurrenssituation vilket gjorde att Kvinnornas fackförbund upplöstes år 1909. De flesta anslöt sig då till avdelning 12 i Skrädderiförbundet.

År 1907 samlade de (fristående) socialdemokratiska kvinnoklubbarna till den första socialistiska kvinnokonferensen, samma år som den första internationella socialistiska kvinnokonferensen. År 1908 hölls en socialdemokratisk kvinnokongress under Gertrud Månssons ledning. Inte förrän år 1920 bildade det Socialdemokratiska partiet ett kvinnoförbund.

Fortsättning följde med rösträttskampen. Så här långt kan vi konstatera att det var en absolut nödvändighet för arbetarkvinnorna att organisera sig, men att varken arbetarmännen eller borgarkvinnorna tog upp deras frågor. Arbetarkvinnoorganiseringen tog sig detta separata uttryck för en period. Ur detta fick de en styrka som på sikt skulle trycka undan arbetarmännens fördomar.

Vad hände med FI?

Elin Gauffin

Offensiv 6/3 2015

FI:s ledning med Gudrun Schyman i spetsen saknar klassperspektiv och säger sig vilja vara ett "parti för företagarna". Dessutom avfärdar Gudrun konflikten mellan höger och vänster som en förlegad "snuttefilt" [sic].

Vad hände med Feministiskt Initiativ (FI)? Partiet väckte ett stort och efterlängtat hopp under valkampanjen 2014, men nu har det inte hörts så mycket av partiet. Det är fyra år till nästa val – är det därför det är så tyst?

FI:arna är inte som alla andra politiker. Det kan sägas utifrån personliga erfarenheter. När Rättvisepartiet Socialisterna (RS) bjöd ut de rödgröna att ta emot 73 000 namn på namnlistor som kopplade ihop kampen mot rasismen med klasskamp och sociala frågor var det just Sissela Nordling Blanco från FI som nappade och kom ut och tog emot.

Ett av skälen till att FI fick ett genomslag under år 2014 var att de lyckades koppla ihop feminismen med antirasismen och därtill att koppla sin partipolitik till gräsrotsrörelser. Partiet hade egna stora demonstrationer, exempelvis på första maj, och deltog i de många antirasist-demonstrationerna mot Sverigedemokraterna.

Därtill var partistrukturen väldigt lokal med hundratals framgångsrika homepartyn. FI växte på ett år från 1 500 medlemmar till 22 000 medlemmar och från 11 lokala grupper till 70 i hela landet.

I valet till EU-parlamentet fick FI 5,5 procent av rösterna och blev invalt. I riksdagsvalet trängdes däremot partiet mellan den tilltagande blockpolitiken och regeringsfrågan och fick 194 719 röster, vilket var 10 000 färre än i EU-valet. De 3,1 procenten räckte inte för platser i riksdagen. Däremot blev FI invalt i 13 kommuner, inklusive i de största städerna.

Offensiv delar FI:s egna nytukomna valanalys som pekar på att ett viktigt skäl till FI:s genombrott är att de lyckades framställa sig som mer ideologiska än det övriga politiska etablissemanget. Detta säger mest om hur likriktat etablissemanget är. FI har lyft sina visioner

högt i dagspolitiken, vilket av många uppfattats som fräscht. Med tiden går det inte att bara framhäva vad partiet vill göra, utan det krävs en redovisning av vad som verkligen har uppnåtts.

Dagens Arena skrev i en artikel om FI från Österlen där partiet har haft fyra mandat den senaste perioden. Paritet har lagt fram åtta motioner, varav flera har handlat om könsuppdelad statistik. Sedan har det hängt i luften vad som ska göras med statistiken.

FI sitter och styr i Stockholms stadshus, vilket innebär att de kommer nära den verkliga makten i landet, såväl den ekonomiska som den politiska makten.

Stockholm är ett gigantiskt pyramidbygge av klassklyftor. Bland annat är bostads- och skolmarknaden söndersegregerad och äldreomsorgen totalt privatiserad. Att utmana det innebär att konfrontera kapitalet. Då måste det visa sig om förra årets gräsrotsrörelser bara var tillfälliga eller om de används som ett redskap för att få politisk makt underifrån.

För att lyckas med en sådan stor sak som att återkommunalisera äldreomsorgen, inte bara när kontrakten går ut utan som ett sätt att få tillbaka de kommunala medel som skänkts till företagen, krävs att man organiserar strejker från äldreomsorgspersonalen med stöd av anhöriga som alltför ofta får gripa in när vården inte fungerar. Båda kategorierna utgörs främst av lågavlönade kvinnor.

Om det togs initiativ till en masskampanj mot det sexistiska våldet, för pengar till kvinnojourer, mot sexistiska domar och så vidare skulle det troligtvis finnas stora chanser till bra uppslutning då det finns ett starkt tryck i dessa frågor.

Tyvärr är det andra sorters utspel som har skapat rubriker för FI på sistone. Det tog bara några veckor efter att partiet valdes in i EU-parlamentet innan Soraya Post röstade för den reaktionära kristdemokraten Jean-Claude Juncker som EU-ordförande, vilket kom som en chock för många.

När det kom till den politiska krisen i Sverige har FI inte haft någon egen hållning. När S-MP-regeringen gjorde upp med högeralliansen skrev FI på sin hemsida att de välkomnar uppgörelsen och tyckte att den borde ha kommit tidigare.

Det senaste utspelet är från kongressen för några veckor sedan. FI gör ett uttalande om att de är ett parti för företagare. ”Det är av stor vikt för samhället, ekonomin och arbetsmarknaden att det startas och drivs företag i Sverige”, skrev de bland annat. Innehållet handlar om att även småföretagare ska få sjukersättning. Men återigen återkommer den brist i klassperspektiv som FI besitter, där klasskonflikten verkar ses som någon form av diskriminering och inte exploatering i ett ekonomiskt system. Vilken sida i klasskampen står FI på? Partiet har inte deklarerat att de är ett ”arbetarparti”.

FI uppfattas i alla fall som vänsterinriktat och har även krav på sex timmars arbetsdag utan lönesänkning och nej till vinster i välfärden. Det gäller att alla som har inspirerats av feminismen nu inte lägger av utan fortsätter att bygga en verklig rörelse underifrån och ser hur frågorna hänger ihop. I förlängningen går det inte att nå jämställdhet utan att avskaffa kapitalismen och detta går inte att göra enbart genom parlamentarism.

Proletären

Unga arbetarkvinnor trakasseras på jobbet

August Eliasson

Proletären 4/3 2015

Många kvinnliga arbetare utsätts för sexuella trakasserier på jobbet. Speciellt utsatta är unga med osäkra anställningar. Otryggheten på jobbet handlar om mer än bara formen på anställningen.

Totalt 17 procent av de kvinnliga arbetarna i åldern 16-29 år har utsatts för sexuella trakasserier på jobbet. Det är SCB som på LO:s uppdrag tagit fram detaljerade uppgifter utifrån Arbetsmiljöundersökningen 2013.

Statistiken ger en bild av att trygghet på jobbet är mer än bara en tillsvidareanställning. Tryggheten måste också vara rätten att slippa sexuella trakasserier men på en arbetsmarknad där framförallt unga arbetare är ständigt utbytbara vågar många inte säga ifrån.

14 procent av unga kvinnor i arbetaryrken har utsatts för sexuella trakasserier av kunder, gäster, brukare eller liknande. Tre procent har utsatts av chefer eller arbetskamrater.

Bland unga kvinnor med osäkra anställningar är sexuella trakasserier nästan 50 procent vanligare.

– Det här är ett strukturellt arbetsmiljöproblem, som förstärks med utbredningen av de otrygga anställningarna, säger Joa Bergold, utredare på LO:s arbetslivsenhet, i en intervju för Dagens Nyheter.

Värst är situationen i branscher där otrygga anställningar är vanligt, som hotell- och restaurangbranschen, handelsbranschen och inom vård och omsorg.

Sexuella trakasserier är en del av ett patriarkalt förtryck där män tar sig rätten att kränka kvinnor genom till exempel könsord, sexuella anspelningar eller beröring. Även

”skämtsamma” kommentarer kan vara en del i att sexualisera, objektifiera och förminska kvinnor. Juridiskt räknas det som sexuella trakasserier om den som trakasserar är medveten om att det upplevs trakasserande. Den som är utsatt avgör vad som anses kränkande.

Sexuella trakasserier är utbredda i hela samhället. Även unga kvinnor inom tjänstemannayrken är utsatta, där kommer dock en större andel av trakasserierna från chefer eller arbetskamrater.

Men arbetare har färre möjligheter att säga ifrån och på en redan hård arbetsmarknad präglad av otrygghet är kvinnor extra utsatta.

Femtio nyanser av kvinnoförakt – porrindustrins klichéer i romantiskt ljus

Jenny Tedjeza

Proletären 6/3 2015

Det råder Fifty Shades-mani kring den svenska biopremiären av Fifty Shades of Grey. Filmen Fifty Shades of Grey och böckerna bakom den har beskrivits som ”befriande”. Men snarare handlar det om en djupt reaktionär skildring av heterosexuell kärlek där kvinnan njuter av att vara mannens ägodel.

”Romantisk, befriande och fullkomligt beroendeframkallande.” Så lanseras den brittiska författaren EL James trilogi ”Femtio nyanser” för svenska läsare. Böckerna om kärleksparet Anastasia Steele och Christian Grey har sedan den första boken gavs ut 2011 översatts till 51 olika språk och sålts i mer än 100 miljoner exemplar.

Det är svårt att förstå vidden av det genomslag som EL James har fått med sina böcker. Att ”sex säljer” vet vi sedan länge, men att miljoner läsare, främst kvinnor, så till den milda grad går igång på denna reaktionära och kvinnoförnedrande historia är nästan kusligt.

För ”Femtio nyanser” är inte vilken romantisk eller erotisk dussinlitteratur som helst. För er som lyckats undvika fenomenet är storyn i ”Femtio nyanser” i korthet följande:

Den unga och vackra oskulden Anastasia Steele faller handlöst för det nästan lika unga och stenrika affärsgeniet Christian Grey. Det visar sig dock snart att vanligt hederligt ”vaniljsex” inte är något för Mr Grey. Han vill istället dominera, kontrollera och spöa skiten ur sina älskarinnor, vilket naturligtvis gör att den unga hjältinnan hamnar i bryderier. Ska hon gå honom till mötes (han är ju ändå svinrik och skitsnygg) eller ska hon dra innan han skadar henne?

För att läsaren ska köpa Anastasia Steeles val att stanna hos Mr Grey har EL James gett honom en mörk och traumatisk barndom. Christian Grey är alltså inte en man som förnedrar och slår kvinnor för att hans maktställning ger honom den möjligheten utan för att han innerst inne är en ledsen och förvirrad pojke som inte vet hur man älskar.

Ja, ni gissar rätt. Anastasia bestämmer sig för att med sina omsorger och sin kärlek läka denne fantastiske man. Under resans gång utsätts hon för en kvinnomisshandlares alla olika nyanser. Han är lynnig, oförutsägbar, kontrollerande, bestraffande och måste binda henne i förnedrande ställningar när de har sex. Och genom minst två tredjedelar av trilogin är Anastasia faktiskt på riktigt rädd för honom!

”Femtio nyanser” är en fascinerande blandning av pornografi och romantik. Här finns många av porrindustrins klichéer som lockelsen hos en oskuld, att kvinnor blir sexuellt upphetsade av förnedring och att ett rejält straffknall med lite smisk ibland är precis vad en kvinna behöver för att lindra spänningar och ett dåligt humör.

Samtidigt innehåller böckerna lika många klichéer från den romantiska genren (tänk Harlequin eller Mitt livs novell). Mr Grey uppvaktar sin älskarinna med all tänkbar lyx. Det är smycken, kläder, blommor och spontana resor i privatjet. Han är också extremt uppmärksam och beskyddande, vilket ju är dominansens romantiska omskrivning. Även om Anastasia kan tycka att Mr Grey överdriver kan hon också njuta av ”den härliga känslan av att vara hans ägodel”.

Både pornografin och romantiken är uttryck för patriarkala värderingar. Skötsamma, oskuldsfulla och lydiga kvinnor gör sig förtjänta av blommor och choklad. Olydiga och promiskuösa kvinnor gör sig förtjänta av bestraffning.

I båda fallen är det mannen som faller avgörandet och har makten. ”Jag vill att din värld ska börja och sluta med mig”, som Mr Grey säger i ett ögonblick av klarsyn.

I ”Femtio nyanser” är kvinnans hela sexualitet mannens ägodel. Det är han som inviger henne i sexlivets mysterier, det är han som bestämmer var och hur det ska knullas och när det är dags att få orgasm.

Den drygt tjugoåriga Anastasia har aldrig ens onanerat (allvarligt talat!) innan hon träffade Mr Grey och tycks inte ha någon egen inneboende sexualitet. Hennes lust och njutning börjar och slutar också med honom.

Därför kan hon heller inte protestera mot påståendet att våld och sex är två sidor av samma mynt och att smärta egentligen bara är ett sätt att förhöja njutningen. Hon ifrågasätter inte heller varför det är hon och inte han som ska tillfogas denna smärta för att göra det gemensamma sexet så fantastiskt.

Nej, Anastasia har istället fullt upp med att anpassa sig till sin dominante älskare. Vid varje steg hon tar måste hon fråga sig hur Mr Grey kommer att reagera. Även om det så bara rör sig om ett klädval eller huruvida hon kan ta en öl med en kompis. Av hänsyn till hans psykiska hälsa måste hon låta honom bestämma.

Och allt detta paketeras alltså till (den kvinnliga) läsaren som ”befriande”.

Men vad är det "Femtio nyanser" befriar oss ifrån? Att en kvinna ger sig hän åt en man utanför äktenskapet för njutnings skull är knappast något revolutionerande i populärkulturens mittfåra. I dag är det snarare så att kvinnans sexuella frigörelse av marknadskrafterna har förvandlats till ett tvingande påbud för kvinnan att vara sexuellt tillgänglig och attraktiv.

Kvinnokraft handlar i populärkulturen nästan alltid om attraktionskraft. Det är först när hjältinnan genomgår en yttre förvandling i riktning mot de sexualiserade skönhetsidealen som hon hittar sig själv och styrkan att förändra sitt liv.

Exemplen är otaliga i filmens värld på hur tråkiga och bortkomna kvinnor blir handlingskraftiga och självsäkra så fort de har bytt ut sin garderob och gjort sig av med sin kroppsbe håring, inte minst i filmer som behandlar unga tjejers väg in i vuxenvärlden.

Men allt knullande på film och tv handlar inte om frigörelse eftersom kvinnan i de allra flesta fall fortfarande blir till först genom den manliga blicken.

Och ingenting av detta är EL James ens i närheten av att problematisera. Trots, eller kanske just på grund av, de många kittlande sexskildringarna är "Femtio nyanser" en högst konventionell och i vissa avseenden djupt reaktionär skildring av heterosexuell kärlek. På samma sätt som porrindustrin ständigt befäster maktobalansen mellan könen.

Utan porrindustrins stora inflytande på populärkulturen skulle vi sannolikt få en betydligt mer variationsrik och fri skildring av erotik och sex, både på film och i litteratur.